

Пріоритетним має стати кредитування сільськогосподарського виробництва, оскільки без належного кредитного забезпечення ця галузь як товаровиробник існувати не може. Покриття різниці між комерційною та за виданими селу ставками плати за кредити мають взяти на себе державний та місцеві бюджети. Позитивно впливає на впорядкування реалізації продукції агропромислового виробництва постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 1999 р. № 1928 «Про активізацію діяльності біржового ринку продукції агропромислового комплексу та необхідних для того потреб матеріально-технічних ресурсів».

Значного підвищення ефективності функціонування економіки слід очікувати від правильної організації безготівкових розрахунків. Позитивним тут є введення в Україні національної системи масових електронних платежів. Початковим етапом реалізації цієї системи є розширення практики виплати заробітної плати через установи банків.

Однак нині спостерігається тенденція до збільшення видачі готівки з кас суб'єктам господарювання на купівлю товарів, оплату послуг та виконаних робіт, виплату заробітної плати тощо. Це свідчить про те, що в Україні необхідно всіма формами і засобами вести роз'яснювальну роботу серед населення про переваги розрахувань з допомогою платіжних карт порівняно з розрахунками готівкою, наголошуючи на їх зручності та швидкості в обслуговуванні, нарахуванні відсотків на залишок коштів на коррахунку, надійному захисту грошей від непередбачених ситуацій тощо.

Загалом можна констатувати, що в розв'язанні проблем, пов'язаних зі зниженням тіньової економічної діяльності, значну роль на теперішньому етапі відіграють фінансові ринки. Саме підвищення надійності, досягнення стабільності та відкритості в їх роботі мають стати передумовами для зниження тінізації у сфері підприємництва.

П. М. Чуб

Київський національний економічний університет,
м. Київ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ УСТАНОВАМИ ОЩАДБАНКУ УКРАЇНИ

За характером своєї діяльності Ощадбанк насамперед традиційно провадить роздрібні операції, пов'язані з організацією за-

ощаджень населення. Пріоритетним для банку є залучення грошових коштів, заощаджень фізичних і юридичних осіб та розміщення їх за комерційними принципами в інтересах вкладників банку. Установи Ощадбанку контролюють більше половини ринку особистих вкладів населення, здійснюють перерахування основної суми комунальних платежів та інших перерахувань громадян. Через установи банку отримує зарплату понад 1 млн працівників господарчих, профспілкових і громадянських організацій, бюджетних установ, підприємців, орендаторів та фермерів, отримують пенсії більше 1,5 млн пенсіонерів [1]. Банк кредитує купівлю автомобілів, поточні потреби, здійснює ломбардне кредитування. Ощадбанк та його дочірня компанія «Ощаджитло» можуть надати кредити на купівлю житла зі строком користування до 10 років [2].

Сьогодні Ощадбанк стає значно активнішим у сфері банківських послуг. Так, він має намір надавати своїм клієнтам можливість відкривати депозитні і так звані рахунки інвестування в дорогоцінних металах.

Для досягнення належного рівня кредитування населення Ощадбанком планується переглянути існуючу політику щодо надання споживчих позик, зорієнтувавши її на:

- 1) застосування суворіших умов і процедур прийняття рішень стосовно кредитування фізичних осіб та встановлення обмежень на надання їм позик на цілі, не пов'язані з будівництвом і придбанням об'єктів нерухомості та майна;

- 2) реалізацію спільних з великими виробниками (постачальниками) довгострокових програм безпосереднього кредитування фізичних осіб для купівлі дорогих предметів тривалого використання — транспортних засобів, побутової техніки, меблів та ін.;

- 3) активізацію непрямого споживчого кредитування фізичних осіб шляхом придбання їх фінансових зобов'язань у підприємств роздрібної торгівлі (фінансування продажу та виплат) за умови гарантування останніми виконання платежів, фінансування підприємств, що спеціалізуються на оренді (лізингу) рухомого та нерухомого майна;

- 4) розширення практики надання фізичним особам позик, забезпечених заставою майна (вироби з дорогоцінних металів та каміння, антикваріат тощо);

- 5) використання схем іпотечного кредитування;

- 6) широке застосування кредитних карток як найзручнішого інструменту надання прямого споживчого кредиту. Переваги

Ощадбанку в даній галузі кредитування виявлятимуться в ефекті масштабу;

7) розроблення бізнес-плану кожним регіональним управлінням, основними напрямками якого мають бути розрахунки умовних витрат на залучення ресурсів, формування обов'язкового резерву для відшкодування можливих утрат за позиками банку, інших витрат та співвідношення з умовним прибутком;

8) удосконалення професійного та технічного рівня для здійснення споживчого кредитування, який забезпечуватиме всі етапи передкредитної підготовки (фінансова оцінка клієнта, оцінка майна, мінімізація ризиків, перспективи подальшої роботи з майном, моніторинг, визначення служб, які будуть залучені для формування кредитної справи).

Для підвищення якості кредитування фізичних осіб та управління кредитним портфелем Ощадбанку ми пропонуємо (враховуючи досвід вітчизняних спеціалістів ощадної справи) [3—7]:

⇒ Реформування регіональних управлінь Ощадбанку та їх відділень шляхом: по-перше, зменшення окремих підрозділів у збиткових та малорентабельних установах, скорочення персоналу банку; по-друге, приєднання збиткових управлінь до високорентабельних, близьких за територією, і створення, таким чином, міжрегіональних управлінь; по-третє, переведення збиткових відділень на безбалансові структури; по-четверте, поліпшення внутрішнього контролю Ощадбанку шляхом чіткого проведення ревізій банку та його структурних підрозділів.

⇒ Використання перспективних кредитних програм, таких як: кредитування малого і середнього бізнесу; кредитування пріоритетних галузей народного господарства (торгівля та громадське харчування, виробництво медичних препаратів, деревообробна промисловість, нафтопереробка та постачання ПММ); кредитування державних програм (житлове будівництво і розвиток житлового фонду, підтримка місцевих ОБДА, вугледобувна промисловість, машинобудування та суднобудування).

Ощадбанку, на нашу думку, слід брати участь у паралельному, спільному з іншими банками фінансуванні «великих» кредитних проектів та займатися спеціалізованим кредитуванням, тобто відкривати окремі кредитні лінії під цільове кредитування. Такі програми можуть принести банку не лише прямі прибутки від самого фінансування, а й поважних клієнтів. До речі, деякі банкіри вважають, що головна мета таких проектів — саме привернути увагу великих корпоративних клієнтів. Однак надавати позики державним установам необхідно не лише під гарантію виконання

зобов'язання, а й під матеріальне забезпечення з чітким контролем цільового використання коштів.

⇒ Упровадження заходів, спрямованих на підвищення якості кредитування фізичних осіб. Першочергове завдання — індексувати вклади громадян, що були у них на початок 1992 р. відповідно до Указу Президента України «Про грошову реформу в Україні», оформивши державними цінними паперами суми компенсації або передавши акції Ощадбанку громадянам України як компенсацію за знецінені вклади. Також доцільно встановити щомісячну ставку нарахування відсотків, яка б коригувалася залежно від рівня інфляції за відповідний місяць; увести персональні «рахунки накопичень» громадян (кошти на цих рахунках могли б формуватися частково за рахунок операцій відповідних індексаційних процесів); переглянути систему лімітів при кредитуванні фізичних та юридичних осіб (таких як заборона кредитування клієнтів інших банків, обмеження щодо надання великих кредитів, обмеження суми кредиту, яка надається клієнтам банку без дозволу); запровадити так звані «ощадні пенсійні рахунки», на яких клієнти банку могли б протягом своєї активної трудової діяльності формувати заощадження; розвивати ощадні послуги населенню в напрямі їх універсалізації (ощадна книжка має поєднувати в собі зручності кредитної картки, чекової книжки та ощадного вкладу).

⇒ Заходи щодо поліпшення якості управління кредитним портфелем Ощадбанку:

- удосконалення організаційної структури управління кредитним портфелем банку шляхом створення: маркетингових служб з визначення пріоритетних напрямів кредитних вкладень та нових банківських продуктів; служби постійного моніторингу проблемних кредитів; нових спеціалізованих підрозділів (реорганізації структури кредитних підрозділів Ощадбанку);

- реструктурувати та оптимізувати кредитні портфелі банку в межах системи, для чого мають застосовуватись: реабілітаційні заходи (складання бізнес-планів усіх боржників, які мають прострочені кредити; проведення постійного моніторингу проблемних позик; визначення частки боргів, що списуються; зниження процентної ставки за заборгованостями; видавання нових позик; обмін боргових зобов'язань на акції); пошук нових реабілітаційних заходів (наприклад, укласти замість угоди про заставу угоду про зворотний викуп предмета запропонованої застави, що сприятиме більшій зацікавленості позичальника в погашенні та недопущенні проблемної заборгованості); ліквідаційні заходи (змен-

шення простроченої кредитної заборгованості шляхом реалізації заставленого майна, гарантій, порук, страхових полісів; та за рахунок списання коштів з резервного фонду);

● перехід від інтуїтивних методів управлінських рішень до формування цілісної системи статистично-аналітичних показників, яка дала б змогу якісно та комплексно оцінювати процес управління кредитним портфелем Ощадбанку. Для реалізації системи статистично-аналітичних показників необхідно: втілювати ідеї основоположників сучасної портфельної теорії (Г. Марковиця, Дж. Тобіна, У. Шарпа) під час формування, перегляду та оцінювання кредитного портфеля банку; впроваджувати методи кількісного аналізу кредитного ризику (метод експертних оцінок, статистичний метод, метод аналогій, аналіз чутливості, методи імітаційного моделювання); проводити в установах Ощадбанку власні дослідження кредитного ринку та створювати інформаційні системи для визначення показників ризику та дохідності кредитних портфелів; частіше переоцінювати позики кредитного портфеля, щоб визначити, чи є суттєвими зрушення в структурі та ступені ризику несплати кредитів; складати в кредитних відділеннях Ощадбанку операційні плани за окремими напрямками роботи, перед складанням бізнес-плану банку; порівнювати кредитний портфель Ощадбанку як у межах системи, так і з іншими банками; здійснювати постійний пошук та впровадження нових зовнішніх та внутрішніх методів зниження ступеня кредитного ризику.

Література

1. *Грибков В.* Банк для всієї країни // Вісник НБУ. — 2001. — Серп.
2. *Федорчук А. Г.* Пресс-рейтинг українських банків // Финансовые риски. — 2001. — №3.
3. *Сухарський В. С.* Ощадна справа: основи теорії і практики. — Тернопіль: Екон. думка, 1999.
4. *Мишта С. П.* Пріоритетні напрямки кредитування Ощадним банком діяльності суб'єктів господарювання: Дис. канд. екон. наук. — К., 1998.
5. *Кульчицька Р. Б.* Розвиток ощадної справи в Україні: Дис. канд. екон. наук. — К., 1996.
6. *Голуб В. М.* Проблемні позики й управління ними // Фінанси України. — 1999. — №11.
7. *Голуб В. М.* Концептуальні підходи до управління проблемними кредитами в комерційних банках // Вісник НБУ. — 2000. — №2.

І. В. Шамова